

Какво е Обща селскостопанска политика?

Общата селскостопанска политика, или ОСП, е политика на Европейския съюз, чиито цели са гарантиране на добър жизнен стандарт на земеделските стопани, осигуряване на качествена храна за потребителите на приемливи цени и запазване на селското ни наследство.

Развитието на политиката във времето отговаря на променящите се нужди на обществото и по-конкретно нарастващата важност на безопасността на храните, опазването на околната среда, рентабилността и био горивата.

За повече информация, виж: www.europa.eu

История на ОСП

ОСП е формирана след Втората световна война в условията на недостиг на храни и наличието на купонна система. Въвеждането ѝ цели да прекрати враждите, предизвикващи избухването на войни, и да доведе до благополучие посредством сътрудничеството между всички европейски страни.

Римският договор определя основните цели на Общата селскостопанска политика, а на Конференцията в Стреза през юли 1958 г. са изложени нейните ръководни принципи.

Механизмите на ОСП са приети от шестте основни държави от Европейската Икономическа Общност (Германия, Франция, Италия, Белгия, Холандия и Люксембург) през 1960 г. и тя влиза в сила през 1962 г.

Основните цели на ОСП са следните:

- Увеличаване на производителността;
- Осигуряване на добър жизнен стандарт за селскостопанските производители;
- Стабилизиране на пазарите на селскостопанска продукция
- Осигуряване на редовно снабдяване с храни;
- Гарантиране на приемливи цени за потребителите.

Ръководните принципи, на които се основава ОСП, включват:

- Единен европейски пазар;
- Преференции за производителите в Европейската общност;
- Споделени разходи.

Защо е нужна ОСП?

Селското стопанство е една от най-важните области на европейската политика. Делът на ОСП е най-голямото перо в бюджета на ЕС въпреки, че непрекъснато намалява - от 71% през 1984 г. до очаквани 33% през 2013 г.

Защо?

- Селското стопанство е уникална промишленост;
- Съществува голям външен натиск върху производството на селскостопанска продукция – въздействие оказват промените в климата, качеството на земята и условията за отглеждане на земеделски култури, тенденциите на световните пазари и т.н.;
- Колебания в цените на селскостопанските продукти;
- Ключовата роля на селското стопанство за икономиката на селските райони;
- Голяма промишленост, но съвкупност от малки ферми;
- Наличие на редица свързани промишлености, които подпомагат селското стопанство и фермерите;
- Селскостопанските производители определят облика на селските райони ;
- Защита на околната среда и наследството.

Субсидии и помощи

Основните елементи на ОСП

Първоначално ОСП има два основни елемента, които са:

- Ценово подпомагане – помощ за регулиране на цените на селскостопанските стоки;
- Структурна политика – подпомагане на развитието в областта на селското стопанство.

Механизмът за ценово подпомагане

Съветът на министрите на ЕС определя целева/референтна цена, която фермерите следва да получат за всеки един от продуктите си.

Съветът опреля и цените за интервенция от страна на ЕС:

- Интервенционна цена (базова цена/най-ниска цена) – ако цените паднат под това ниво, ЕС упражнява намеса и изкупува част от продукцията, за да предотврати допълнителен спад;
- Прагова цена (най-висока цена) – ако цените се качат над това ниво, ЕС разрешава вноса на въпросния продукт от страни, които не са членки, с което да насърчи спада на цените до референтното ниво.

Структурната политика

Ценовото подпомагане само по себе си не е достатъчна мярка, особено по отношение на малките ферми. Затова ОСП предвижда и множество други източници на подпомагане на селското стопанство.

Те включват следното:

- Специфични помощи – например допълнително подпомагане за ферми, които се намират в райони, в които условията за земеделие не са благоприятни, напр. планински райони;
- Помощи за модернизация или разнообразяване на производството – например съществуват схеми за подпомагане на някои видове горски стопанства.

Реформи в ОСП

Успешна ли е ОСП?

Да! Има основания да се твърди, че ОСП е успешна.

Нейните първоначални цели са постигнати. Ценовото подпомагане и интервенциите водят до намаляване на зависимостта на Европа от вносни храни.

При въвеждането си ОСП разчита, че по-високите цени на европейските селскостопански продукти (постигнати чрез субсидиране) в сравнение с цените на световния пазар ще осигурят стабилно снабдяване с храна. В следващите години обаче подпомагането, заедно с технологичния напредък, предизвиква и свръхпроизводство и формирането на „планини“ и „езера“ от излишъци от храни и напитки.

Освен това Общността въвежда облагане на вносните стоки и (от 1970 г. насам) субсидиране на селскостопанския износ. Тези политики са изключително неблагоприятни за чуждестранните селскостопански производители и определят цените на храните в Европа като едни от най-високите в света.

Цената на излишъците от продукти, натискът на външната търговия, повдигането на въпросите за качеството на храните и правата на животните, както и нарастващото значение на опазването на околната среда стават причина за провеждане на успешни реформи в ОСП.

Лидерите на страните-членки на ЕС проявяват загриженост относно високите разходи за ОСП още през 1967 г., но радикалните реформи започват едва през 80-те и 90-те години на миналия век.

Ключови дати

Реформи в ОСП

80-те години на XX в.

В отговор на възникналото свръхпроизводство и формирането на „езера от мляко“ и „планини от масло“ са осъществени следните две промени:

1. Контрол върху производството – въведени са квоти за количествата селскостопанска продукция – напр. млечни квоти.
2. Съкращаване на бюджета за ОСП през 1988 г. – въведен е таван на разходите за ОСП и механизъм за пренасочване на средствата.

90-те години на XX в. – Реформите „Макшари“

Реформите са наречени на името на Европейския комисар по селското стопанство Рей Макшари и са насочени към ограничаване на нарастващото производство при същевременно изменение на тенденциите в посока по-свободен пазар на селскостопанска продукция.

Цели:

- Ограничаване на производството и привеждане на предлагането в по-голямо съответствие с търсенето;
- Увеличаване на конкурентоспособността на селскостопанското производство;
- Ограничаване на интензивните методи в селското стопанство;
- Противодействие на изтичането на хора от сектора на селското стопанство ;
- Подпомагане на малките ферми;
- Подобряване на връзките с търговските партньори.

Реформите включват следното:

- Намаляване размера на помощите;
- Въвеждане на безвъзмездни помощи за оставяне на земи под угар;
- Осигуряване на помощи за фермери, които прилагат методи за опазване на околната среда или засаждат и поддържат горски масиви;
- Мерки за ранно пенсиониране на селскостопанските производители в нежизнеспособни стопанства.

Реформите намаляват средствата за подпомагане с 29% за зърнените култури и с 15% за говеждото месо.

Програма 2000

Програма 2000 е най-радикалната и цялостна реформа на ОСП от нейното въвеждане.

Нейната цел е да разчупи обвързаността на производството със субсидиите, да разнообрази селската икономика, да откликне на нуждите на потребителите от безопасни храни и да осигури високи стандарти за благосъстояние на животните и опазване на околната среда.

Нуждата от промяна е мотивирана от:

- Нарушението на правилника на Световната търговска организация от страна на ЕС;
- Разширяването на ЕС;
- Притесненията на потребителите;
- Свръхпроизводството;
- Грижата за околната среда.

Въпреки, че са предложени още през 2000 г., фундаменталните реформи на ОСП по Програма 2000 са приети от европейските министри на селското стопанство на 26 юни 2003 г.

Програма 2000 премахва почти напълно обвързаността на субсидиите с конкретен тип селскостопанска продукция. Нововъведената система за “единно плащане на стопанство” е обвързана с опазването на околната среда, безопасността на храните и стандартите за благосъстояние на животните.

Подробностите по схемата за всяка отделна страна членка варират според специфичните предписания на ЕС.

Схема на единно плащане (СЕП)

На всяка страна-членка е дадена възможност да избира как да прилага СЕП.

Възможностите се определят от начините на управление на плащанията:

- на исторически принцип – според това колко субсидии е получил селскостопанския производител до момента;
- фиксирана помощ – твърда сума, която се изплаща на всички селскостопански производители независимо от това какви субсидии са получавали до момента;
- на хибриден принцип – съчетание от двете гореизброени.

Основните промени, предизвикани от Програма 2000, са:

1. Стабилизация на пазарите;
2. Изместване на обвързаността на помощите от производството към производителя;
3. Кръстосано спазване на всички определени условия;

4. По-добро балансиране на плащанията така, че да не се получава концентрация в малък брой големи производители;

5. Развитие на селските райони.

След прилагането на промените от Програма 2000 европейското земеделие придобива характеристики на мултифункционално. Поради това към традиционната функция на Общата селскостопанска политика (ОСП), а именно производството на здравословни и безопасни хранителни продукти за 498 милиона потребители, се прибавиха други измерения, сред които териториално устройство, опазване и устойчиво управление на околната среда, борба срещу изменението на климата или производство на енергия и на биоматериали.

Този многофункционален характер служи и за гарантиране на разнообразието и качеството на европейските земеделски продукти на все по-раздробения пазар на хранителни стоки.

Освен това многофункционалното земеделие, което спазва стриктните норми в областта на безопасността на храните, здравето и хуманното отношение към животните или околната среда, е съвместимо с поддържането на конкурентоспособни земеделие и земеделска промишленост с добър производствен капацитет и способност да играят по-съществена роля на световните земеделски пазари.

Втори най-голям износител на хранителни продукти, ЕС е и основният вносител на земеделски суровини за преработка, които се доставят преобладаващо от развиващи се страни, с които Съюзът поддържа преференциални отношения, основани на широк набор от търговски споразумения.

„Преглед на състоянието“

Така нареченият „Преглед на състоянието“ беше направен през 2008 г. Настоящата ориентация на ОСП отразява стратегическите цели: конкурентоспособно земеделие на световните пазари, което зачита много стриктни норми в областта на опазването на околната среда, качеството, безопасността на храните и хуманното отношение към животните в рамките на устойчивите селски икономики.

Действащата в момента ОСП се характеризира с:

- Две диференцирани финансови направления: „първият стълб на ОСП“, който съдържа механизми за подкрепа на пазарите и директни помощи за стопанствата. Финансират се изцяло от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ); и „вторият стълб“ в подкрепа на мерките за развитие на селските райони, който подлежи на режим на съвместно финансиране и се поема от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР).
- Отделяне на помощите от производството, което позволява по-доброто ориентиране на стопанствата в зависимост от пазара и намаляване на диспропорциите в производството и търговията със земеделски продукти. Посочените помощи се превръщат във фиксирано и единно плащане за стопанството, което е насочено към стабилността на доходите и е изчислено в зависимост от получаваните в миналото преки помощи (историческа справка за ЕС-15; фиксирани помощи, отпускани на новите държави-членки след последните

разширявания). През 2009 г. 90% от подпомагането за стопанствата по първия стълб е отделено от производството.

- Кръстосаното спазване, което обвързва единните плащания със спазването от страна на фермерите на редица изисквания в областта на околната среда, общественото здравеопазване, хуманното отношение към животните и т.н. в отговор на очакванията на европейските граждани.

Проект за реформа на Общата селскостопанска политика (ОСП) за периода след 2013 г.

На 12 октомври 2012 г. Европейската комисия представи проект за реформа на Общата селскостопанска политика (ОСП) за периода след 2013 г. Проектът има за цел селското стопанство в цяла Европа да стане по-конкурентоспособно, по-устойчиво и по-стабилно, за да се осигури здравословна и качествена храна на гражданите, да се опазва околната среда и да се развиват селските райони.

Реформираната ОСП ще позволи насърчаване на иновациите, повишаване на конкурентоспособността на селското стопанство в икономически и екологичен аспект, борба с изменението на климата, подпомагане на заетостта и растежа. По този начин тя ще има решаващ принос за постигането на целите на стратегията „Европа 2020“.

Десетте основни елемента на предложената реформа са:

1) По-целенасочено подпомагане на доходите за засилване на растежа и заетостта

За да се използва по-оптимално потенциала на селското стопанство на ЕС, Европейската комисия предлага подпомагането на доходите на фермерите да бъде по-справедливо, по-опростено и по-целенасочено. Базисно подпомагане на доходите ще има само за действащите селски стопани. За суми над 150 000 EUR то ще намалява постепенно и ще бъде въведен таван от 300 000 EUR на стопанство и на година, като в същото време се взема предвид броя на създадените от стопанствата работни места. Освен това помощите ще се разпределят по-равностойно между селските стопани, регионите и държавите-членки.

2) По-ефективни и по-добре адаптирани инструменти за управление на кризи, за да се отговори на новите икономически предизвикателства

Нестабилността на цените е заплаха за конкурентоспособността на селскостопанския сектор в дългосрочен план. Европейската комисия предлага по-ефикасни и по-бързодействащи предпазни мрежи за най-уязвимите от кризи звена в сектора на селското стопанство (публични интервенции и частно складиране), както и да се подпомогне създаването на застрахователни и взаимоспомагателни фондове.

3) „Зелени“ плащания за дългосрочна производителност и опазване на екосистемите

За да бъде повишена екологичната устойчивост на селското стопанство и да се поощрят усилията на фермерите, Европейската комисия предлага 30 % от преките плащания да бъдат насочени към практики, позволяващи оптимално използване на природните ресурси. Тези лесно приложими и ефикасни от екологична гледна точка практики са разнообразяване на културите, поддържане на постоянни пасища, опазване на природните резервати и ландшафти.

4) Допълнителни инвестиции за научни изследвания и иновации

С оглед на създаването на основано на знанието и конкурентоспособно селско стопанство Европейската комисия предлага удвояване на бюджета за научни изследвания и иновации в областта на селското стопанство и създаване на условия за практическо прилагане на резултатите от изследванията чрез ново партньорство за иновации. Така ще се насърчи трансфера на знания, съветите към фермерите и подпомагането на изследователски проекти, които са от значение за тях, като се гарантира по-тясно сътрудничество между селскостопанския сектор и научната общност.

5) По-конкурентоспособна и балансирана верига за доставки на храни

Селското стопанство е в основата на веригата за доставки на храни, но е много разпокъсано и не е достатъчно добре структурирано. За да се засили позицията на фермерите, Европейската комисия предлага подпомагане на организациите на производителите и на професионалните организации, както и създаване на преки връзки между производителите и потребителите без излишни посредници.

6) Насърчаване на агро-екологичните инициативи

Специфичните особености на всяка територия трябва да бъдат взети предвид, а националните, регионалните и местните агро-екологични инициативи да бъдат насърчавани. За целта Европейската комисия предлага опазването и възстановяването на екосистемите и борбата срещу изменението на климата, както и ефективното използване на ресурсите, да бъдат два от шестте приоритета на политиката за развитие на селските райони.

7) Подпомогнато създаване на стопанства от млади земеделски производители

Две трети от фермерите са на възраст над 55 години. За да подкрепи създаването на работни места и да насърчи навлизането на младите поколения в селското стопанство, Европейската комисия предлага въвеждане на нова помощ за създаване на стопанства, достъпна за фермери на възраст под 40 години през първите пет години.

8) Стимулиране на заетостта и предприемачеството в селските райони

За да насърчи заетостта и предприемачеството Европейската комисия предлага серия от мерки, целящи стимулиране на икономическата активност в селските райони и насърчаване на инициативи за развитие по места. Така например ще бъде създаден „стартов комплект“ в подкрепа на проекти за малки предприятия, като финансирането по тях ще достига 70 000 EUR за период от 5 години. Ще бъдат подкрепени групите за действие на местно равнище в рамките на програмата LEADER.

9) Повече внимание към районите с неблагоприятни природни условия

За да се избегне опустяването и да се опази богатството на нашите територии, Европейската комисия предлага възможност на страните членки да предоставят допълнителна помощ на фермерите, живеещи в райони с неблагоприятни природни условия. Тази помощ ще бъде добавена към останалите помощи, достъпни в рамките на политиката за развитие на селските райони.

10) По-опростена и по-ефективна ОСП

За да се избегне ненужната административна тежест, Европейската комисия предлага опростяване на няколко механизма на ОСП и по-специално на правилата за кръстосано спазване и на системите за контрол, като при това не се намалява тяхната ефикасност. Освен това помощите за дребните селскостопански производители също ще бъдат опростени. За тях ще бъде въведено плащане с фиксиран размер — от 500 до 1000 EUR на стопанство и на година. Ще бъде насърчавана продажбата на земя от дребни фермери, прекратяващи дейността си в сферата на селското стопанство на други селски стопани, желаещи да реструктурират фермите си.

Основни данни за земеделието на ЕС

- днешният ЕС със своите 501,1 милиона жители (през 2010 г.) представлява третата по големина територия на планетата след Китай и Индия. Но когато отчитаме жизнения стандарт и покупателната способност на европейските потребители, Съюзът се явява първият пазар на хранителни продукти в света.
- Използваната земеделска площ заема 47% от общата територия на ЕС-27. 12-те нови държави-членки представляват допълнителни 37 милиона хектара земеделски площи в сравнение със 145 милиона хектара на стария ЕС-15.
- Все пак това увеличение с 25 % на площта доведе до нарастване на производството само с 19%. Производството на земеделския отрасъл на ЕС-27 достига 345,2 милиарда евро по базисни цени (за 2010 г.) (290,9 милиарда за ЕС-15 и 54.3 милиарда за ЕС-12).
- Франция допринася с около 18.7% за крайното земеделско производство на ЕС на 27, следвана от Германия (13,0%), Италия (12,4%) и Испания (11,0%).
- Близо 11,04 милиона ГРЕ (годишна работна единица, равняваща се на пълно работно време) работят в 13,7 милиона земеделски стопанства (данни за 2007 г.). Полша и Румъния определено са държавите, които използват най-много земеделски ГРЕ (съответно 2,24 и 2.09 милиона). След тях се нареждат Италия (1,16 милиона) и Испания (897 хиляди). В тези четири държави е съсредоточена повече от половината земеделска работна ръка на ЕС на 27.
- По-голямата част от селскостопанската работа все още има семеен характер въпреки активното развитие на дружествените форми. Намаляването на броя на стопанствата продължава. Освободените по този начин площи благоприятстват увеличаването на физическото измерение на останалите стопанства. Средната използвана площ на стопанство към момента достига 12 хектара. Но на национално равнище все още се наблюдават значителни различия: от 1 ха средно за Малта до 84 ха в Чешката република. Многогранната активност е много разпространена при стопанствата с малки размери.
- Земеделското производство допринася за 2,9% от БВП на Общността и осигурява работа на 5,1 милиона души (2,4% от активното население). Хранително-вкусовият отрасъл (първичен сектор и промишленост) осигурява около 8,5% от заетостта на ЕС и представлява 3,9% от БВП.
- По-голямата част от търговията с хранителни продукти на Съюза представлява търговия в рамките на Общността (75% от целия обем) благодарение на консолидирането и на постепенното разрастване на единния пазар.

- По отношение на търговията извън Общността ЕС е вторият износител в областта на хранително-вкусовата промишленост в световен мащаб след Съединените щати, чийто обем на продажби е на стойност 78,5 милиарда евро по данни за 2009 г., като след последните разширявания е отбелязан отчетлив растеж (+54,5% за периода 1999—2007 г.). ЕС е световен лидер за редица продукти, най-вече алкохолните напитки, месото, млечните продукти и зехтина. 67% от европейския износ на хранителни продукти се състои от крайни продукти.
- Все пак ЕС остава най-големият вносител в света на земеделски продукти, с реализиран внос за 79,4 милиарда евро през 2009 г. (+46,3% между 1999 и 2009 г.). По-голямата част от закупените от чужбина продукти произлизат от трети развиващи се държави, по-конкретно от Меркосур, държавите от Африка, Карибския и Тихоокеанския басейн и от Средиземноморието.

Източник: Евростат